

**TA'LIM SIFATINI BAHOLASH MEXANIZMINI XALQARO DASTURLAR
TALABLARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH**

Boltaboyeva Mashhura

Urganch Ranch texnologiya Universiteti

Pedagogika yo'nalishi 2-kurs magistranti

Tel+998944161116

Annotatsiya

Mazkur maqolada ta'lim sifatini baholash mexanizmini xalqaro dasturlar talablari asosida takomillashtirish masalalari yoritilgan. Xususan, xalqaro baholash dasturlari asosida ta'lim sifatini monitoring qilish, o'quvchilarning bilim va kompetensiyalarini aniqlash hamda milliy baholash tizimini rivojlantirish yo'llari tahlil etilgan.

Kalit so'zlar

ta'lim sifati, baholash mexanizmi, xalqaro dasturlar, kompetensiya, monitoring, PISA, TIMSS, PIRLS.

Аннотация

В статье рассматриваются вопросы совершенствования механизма оценки качества образования на основе требований международных программ. Анализируются подходы международных исследований к оценке знаний и компетенций учащихся, а также пути развития национальной системы оценки образования.

Ключевые слова

качество образования, механизм оценки, международные программы, компетенции, мониторинг, PISA, TIMSS, PIRLS.

Annotation

This article discusses the improvement of education quality assessment mechanisms based on the requirements of international programs. It analyzes international approaches to evaluating students' knowledge and competencies and explores ways to develop national education assessment systems.

Keywords

education quality, assessment mechanism, international programs, competencies, monitoring, PISA, TIMSS, PIRLS.

KIRISH

Zamonaviy globallashtirish sharoitida ta'lim tizimi har bir davlatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Ta'lim sifati esa ushbu jarayonning asosiy ko'rsatkichlaridan biri hisoblanadi. Shu sababli ta'lim sifatini baholash mexanizmlarini takomillashtirish dolzarb vazifalardan biri sifatida qaralmoqda.

An'anaviy baholash tizimlari ko'pincha o'quvchilarning faqat nazariy bilimlarini aniqlashga qaratilgan bo'lsa, zamonaviy yondashuvlar ularning amaliy ko'nikmalari, tanqidiy fikrlash qobiliyati va real hayotda bilimlardan foydalanish darajasini baholashga e'tibor qaratmoqda.

Xalqaro baholash dasturlari, xususan, OECD tomonidan tashkil etilgan PISA, shuningdek TIMSS va PIRLS kabi dasturlar ta'lim sifatini xalqaro darajada baholash imkonini beradi.

Mazkur dasturlar talablari asosida milliy baholash tizimini takomillashtirish ta'lim sifatini oshirishga, xalqaro reytinglarda yuqori natijalarga erishishga va raqobatbardosh kadrlar tayyorlashga xizmat qiladi.

ASOSIY QISM

1. Ta'lim sifatini baholash mexanizmining nazariy asoslari

Ta'lim sifatini baholash mexanizmi pedagogik jarayonning ajralmas qismi bo'lib, u o'quvchilarning bilim, ko'nikma va kompetensiyalarini aniqlash, ularni tahlil qilish hamda ta'lim jarayonini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Zamonaviy yondashuvlarga ko'ra, baholash quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

- Ob'ektivlik – baholash natijalari xolis va adolatli bo'lishi kerak
- Shaffoflik – baholash mezonlari oldindan aniq belgilangan bo'lishi lozim
- Davomiylik – baholash jarayoni muntazam olib borilishi zarur
- Komplekslik – bilim, ko'nikma va kompetensiyalar birgalikda baholanadi

Shuningdek, baholash diagnostik (boshlang'ich), formatif (jarayon davomida) va summativ (yakuniy) shakllarda amalga oshiriladi.

2. Xalqaro baholash dasturlarining chuqur tahlili

Zamonaviy ta'lim tizimida xalqaro baholash dasturlari muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

a) PISA dasturi

PISA dasturi OECD tomonidan tashkil etilgan bo'lib, 15 yoshli o'quvchilarning quyidagi yo'nalishlar bo'yicha bilimlarini baholaydi:

- o'qish savodxonligi
- matematik savodxonlik
- tabiiy fanlar savodxonligi

PISA ning asosiy xususiyati — bilimni real hayotiy vaziyatlarda qo'llash qobiliyatini baholashidir. Masalan, o'quvchi formulani yod olganmi emas, balki uni hayotda qo'llay oladimi — shunga e'tibor qaratiladi.

b) TIMSS dasturi

TIMSS dasturi IEA tomonidan o'tkazilib, 4 va 8-sinf o'quvchilarining:

- matematika

- tabiiy fanlar

bo'yicha bilim darajasini baholaydi.

TIMSS nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarni birgalikda baholashga yo'naltirilgan bo'lib, o'quv dasturlarining samaradorligini aniqlash imkonini beradi.

c) PIRLS dasturi

PIRLS dasturi boshlang'ich sinf o'quvchilarining:

- matnni tushunish
- o'qish ko'nikmalari
- tahliliy fikrlash darajasini aniqlaydi.

Bu dastur orqali o'quvchilarning nafaqat o'qish tezligi, balki mazmunni anglash va tahlil qilish qobiliyati baholanadi.

3. Xalqaro talablar asosida baholash tizimini takomillashtirish yo'nalishlari

a) Kompetensiyaviy yondashuvni chuqurlashtirish

Zamonaviy ta'limda baholash faqat bilimni aniqlash bilan cheklanmaydi. Quyidagilar baholanishi kerak:

- tanqidiy fikrlash
- muammoni hal qilish
- kommunikativ ko'nikmalar
- ijodkorlik

Bu esa o'quvchini hayotga tayyorlashga xizmat qiladi.

b) Baholash vositalarini diversifikatsiya qilish

Bir xil testlar bilan cheklanib qolmasdan, quyidagi usullar qo'llanishi zarur:

- Loyiha ishlari – o'quvchining mustaqil fikrlashini rivojlantiradi
- Portfolio – o'quvchining yutuqlarini tizimli ko'rsatadi
- Keys-stadi (case study) – real vaziyatlarni hal qilishga o'rgatadi
- Amaliy topshiriqlar – bilimni qo'llashni tekshiradi

c) Raqamli baholash tizimlarini joriy etish

Raqamli texnologiyalar baholashni yanada samarali qiladi:

- onlayn test platformalari
- avtomatik baholash tizimlari
- sun'iy intellekt asosidagi tahlillar

Bu usullar tezkorlik, aniqlik va shaffoflikni ta'minlaydi.

d) O'qituvchilar malakasini xalqaro standartlar asosida oshirish

Pedagoglar:

- xalqaro baholash tizimlarini bilishi
- zamonaviy metodlarni qo'llay olishi
- kompetensiyaviy yondashuvni tushunishi zarur. Bu esa baholash sifatini oshiradi.

e) Monitoring va tahlil tizimini kuchaytirish

Baholash natijalari faqat baho qo'yish uchun emas, balki:

- ta'limdagi muammolarni aniqlash
- strategiyalar ishlab chiqish
- o'qitish metodlarini takomillashtirish uchun xizmat qilishi kerak.

4. Xalqaro tajribaning milliy ta'lim tizimiga ta'siri

Xalqaro dasturlar asosida baholash tizimini takomillashtirish quyidagi natijalarni beradi:

- ta'lim sifati oshadi
- o'quvchilarning raqobatbardoshligi kuchayadi
- o'qituvchilarning kasbiy mahorati rivojlanadi
- milliy ta'lim tizimi xalqaro standartlarga moslashadi

Shuningdek, bu jarayon davlatning global reytinglardagi o'rnini yaxshilaydi.

5. Muammolar va ularni hal etish yo'llari

Takomillashtirish jarayonida quyidagi muammolar yuzaga kelishi mumkin:

- an'anaviy baholashdan voz kechishdagi qiyinchiliklar
- o'qituvchilarning yetarli tayyorgarlikka ega emasligi
- texnik infratuzilmaning yetishmasligi

Ularni hal etish uchun:

- pedagoglarni qayta tayyorlash
- infratuzilmani rivojlantirish
- metodik qo'llanmalar yaratish zarur. Shu metodlar yordamida o'quvchi talabalarni xalqaro baholash mezonlariga yordam beradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, ta'lim sifatini baholash mexanizmini xalqaro dasturlar talablari asosida takomillashtirish zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Xalqaro baholash dasturlari ta'lim sifatini aniqlashda ob'ektiv va ishonchli manba bo'lib xizmat qiladi.

Mazkur dasturlar asosida ishlab chiqilgan baholash mexanizmlari o'quvchilarning nafaqat bilimini, balki ularning amaliy ko'nikmalari, tanqidiy fikrlashi va muammolarni hal qilish qobiliyatini ham baholash imkonini beradi.

Shuningdek, milliy baholash tizimini xalqaro standartlarga moslashtirish:

- ta'lim sifatini oshiradi
- xalqaro reytinglarda yuqori o'rinlarni egallashga yordam beradi
- ta'lim tizimining raqobatbardoshligini ta'minlaydi

Kelgusida ta'lim tizimini rivojlantirish uchun baholash mexanizmlarini yanada takomillashtirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va xalqaro tajribalarni keng qo'llash zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. Toshkent, 2008.
2. Mirziyoyev Sh.M. Ta'lim sifatini oshirish bo'yicha islohotlar. Toshkent, 2020.
3. OECD. PISA 2018 Results. Paris, 2019.
4. IEA. TIMSS 2019 Assessment Frameworks.
5. IEA. PIRLS 2021 Framework.
6. UNESCO. Education Quality Monitoring Report. Paris, 2021.
7. OECD. Education at a Glance. Paris, 2020.
8. Richards J.C. Curriculum Development in Language Teaching. Cambridge, 2006.
9. Fullan M. The New Meaning of Educational Change. New York, 2007.